

Tieslietu ministrija

Brīvības bulvāris 36, Rīga, LV-1536; tālr.: 67036801, 67036716, 67036721; fakss: 67210823, 67285575;
e-pasts: pasts@tm.gov.lv; www.tm.gov.lv

Rīgā

24.11.2022 Nr. 1-17/3471

Uz 17.11.2022. Nr. VID.4.1/22.11/5500

Valsts ieņēmumu dienestam

*Par procesuālo izdevumu
atlīdzināšanas pienākumu*

Tieslietu ministrijā saņemta Valsts ieņēmumu dienesta 2022. gada 17. novembra vēstule Nr. VID.4.1/22.11/5500, kurā lūgts sniegt viedokli par procesuālo izdevumu fiksēšanas brīdi administratīvā pārkāpuma lietā un par to, vai iestāde iekšējos noteikumos var noteikt procesuālo izdevumu apmēru (summu), sākot no kura iestāde pieņem lēmumu par procesuālo izdevumu atlīdzināšanas pienākumu un piedziņu.

1. Lemšana par procesuālo izdevumu atlīdzināšanu

Kā to noteic Administratīvās atbildības likuma (turpmāk – AAL) 76. panta pirmā daļa, procesuālo izdevumu atlīdzināšanas pienākums attiecas tikai uz sodīto¹ personu. Tāpat ir jānošķir procesuālo izdevumu atlīdzināšanas pienākums un procesuālo izdevumu segšana no valsts vai pašvaldības līdzekļiem, ko regulē arī Ministru kabineta 2020. gada 21. aprīļa noteikumi Nr. 228 "Administratīvā pārkāpuma procesā radušos procesuālo izdevumu segšanas noteikumi". Šie noteikumi tiešā veidā neskar jautājumus par procesuālo izdevumu piedziņu no sodītās personas,² kā arī neietekmē brīdi, kad lemjams jautājums par piedzenamo procesuālo izdevumu apmēru.

Valsts ieņēmumu dienesta vēstulē pareizi norādīts, ka informāciju par piedzenamo procesuālo izdevumu apmēru amatpersona norāda lēmumā par soda piemērošanu (AAL 153. panta pirmās daļas 13. punkts). Arī augstāka amatpersona savā lēmumā norāda piedzenamos procesuālos izdevumus (AAL 173. panta trešā daļa). Savukārt administratīvā pārkāpuma procesā tiesā piedzenamos procesuālos izdevumus norāda tiesas sprieduma rezolūтивajā daļā (AAL 226. panta sestā daļa) vai tiesas lēmumā (AAL 233. pants).

AAL ir regulēta arī lemšana par procesuālo izdevumu atlīdzināšanu pēc tam, kad pieņemts lēmums administratīvā pārkāpuma lietā. Saskaņā ar AAL 158. pantu, ja informācija par piedzenamiem procesuālajiem izdevumiem kļūst zināma pēc tam, kad pieņemts lēmums par soda piemērošanu, amatpersona pieņem atsevišķu lēmumu par šo procesuālo izdevumu piedziņu.

Iepriekš minētā kārtība īsumā ir raksturota AAL skaidrojamos. Amatpersona aprēķina un lēmumā par soda piemērošanu norāda visus tos procesuālos izdevumus, kas ir zināmi lēmuma

¹ Sodītā persona ir persona, par kuru ir pieņemts un stājies spēkā nolēmums par administratīvā soda piemērošanu (AAL 42. pants). Piemēram, ja amatpersona pieņem lēmumu par nepilngadīgā atzīšanu par vainīgu administratīvā pārkāpuma izdarīšanā, nepiemērojot administratīvo sodu (AAL 152. panta pirmā daļa), nepilngadīgais nav sodītā persona.

² Ministru kabineta noteikumu projekta "Administratīvā pārkāpuma procesā radušos procesuālo izdevumu segšanas noteikumi" (VSS-268, TA-84) sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums (anotācija).

pieņemšanas brīdī. Ja informācija par piedzenamiem procesuālajiem izdevumiem kļūst zināma pēc tam, kad pieņemts lēmums par soda piemērošanu, amatpersona pieņem atsevišķu lēmumu par šo procesuālo izdevumu piedziņu.³ Tomēr šajā gadījumā nozīme ir nevis tam, vai amatpersona faktiski zināja par procesuālajiem izdevumiem, bet vai procesuālie izdevumi objektīvi bija zināmi lēmuma pieņemšanas brīdī un tādējādi amatpersona varēja vai tai vajadzēja zināt par attiecīgo procesuālo izdevumu esību.

AAL 158. pantā minētais risinājums ir izņēmuma gadījums. Ja valsts vai pašvaldība nav laikus šo jautājumu izlēmusi, izdevumi no personas nebūtu piedzenami.⁴ Piemēram, saistībā ar izņemtās mantas vai dokumentu nodošanu glabāšanā, glabāšanu, iznīcināšanu un realizāciju Ministru kabinetam ir noteikts pienākums izveidot kārtību, kādā par minētajiem izdevumiem informē iestādi, kuras amatpersona pieņem nolēmumu par sodu.⁵ Tāpat amatpersonai ir pienākums pirms lēmuma pieņemšanas noskaidrot procesuālo izdevumu summu lēmuma pieņemšanas brīdī. Saprotais, ka iestāžu sadarbība pat efektīvā gadījumā prasa zināmu laiku un līdz lēmuma pieņemšanas brīdim izdevumu apmērs varētu pieaugt. Tomēr sadarbības nepilnības vai ierobežojumi nav pamats pēc tam pieņemt atsevišķu lēmumu par procesuālo izdevumu piedziņu.

AAL 158. pantā minētajā gadījumā jāvērtē radušās situācijas atbilstība gan labas pārvaldības principam, gan tiesiskās stabilitātes principam, gan arī samērīguma principam.⁶ Piemēram, nav saskatāms tiesisks pamats pieņemt atsevišķu lēmumu par procesuālo izdevumu piedziņu dažu eiro vai pat centu apmērā.

Likumā nav precīzi ierobežots AAL 158. panta piemērošanas laiks. Līdzīgi Kriminālprocesa likuma 368. panta 6.¹ daļa nenoteic termiņu, cik ilgi pēc kriminālprocesa pabeigšanas saņemtā informācija par procesuālajiem izdevumiem būtu izskatāma. Ievērojot tiesiskās stabilitātes principu, apsūdzētajam (notiesātajam) būtu pamats paļauties uz to, ka izmaiņas jautājumā par procesuālo izdevumu summu, kas tiek no viņa piedzīta, var notikt saprātīgā termiņā pēc galīgā nolēmuma spēkā stāšanās, ja nolēmums nav pārsūdzēts, bet pārsūdzības gadījumā – līdz brīdim, kad tiek pieņemts lēmums par lietas pieņemšanu iztiesāšanai. Ja valsts (tiesa) nav laikus šo jautājumu izlēmusi, izdevumi no personas nebūtu piedzenami.⁷ Kriminālprocesa likuma komentāros pausts viedoklis, ka viens mēnesis ir pieļaujams termiņš, kura pārsniegšanas gadījumā būtu nepieciešams objektīvs pamatojums.⁸ Šāda pieeja kopumā būtu izmantojama arī administratīvā pārkāpuma procesā. Vienīgi jāievēro, ka AAL 158. panta kā izņēmuma risinājuma piemērošanai ikvienā gadījumā nepieciešams objektīvs pamatojums.

Lai lēmumā iekļautu informāciju par piedzenamo procesuālo izdevumu apmēru, nepietiek tikai identificēt radušos izdevumus un aprēķināt to apmēru.

Atlīdzināmo procesuālo izdevumu apmēra noteikšana ir sarežģīts uzdevums. No vienas puses, jāņem vērā valsts vai pašvaldības sākotnēji segto procesuālo izdevumu apmērs. No otras

³ Laveniece-Straupmane N. 18. nodaļa. Lēmuma pieņemšana. Skaidrojumi. Grām.: Administratīvo pārkāpumu tiesības. Administratīvās atbildības likuma skaidrojumi. Sagatavojis autoru kolektīvs. E. Danovska un G. Kūtra zinātniskajā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2020, 419.-420. lpp.

⁴ Sal.: Kūtris G. 368. pants. Procesuālo izdevumu piedziņa. Grām.: Kriminālprocesa likuma komentāri. A daļa. Zinātniska monogrāfija prof. Kristīnes Stradas-Rozenbergas zinātniskā redakcijā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2019, 1019. lpp.

⁵ Administratīvās atbildības likuma 75. panta trešajā daļā ir ietverts pilnvarojums Ministru kabinetam noteikt kārtību, kādā aprēķina izdevumus, kas radušies sakarā ar administratīvā pārkāpuma lietā izņemtās mantas un dokumentu nodošanu glabāšanā, glabāšanu, iznīcināšanu un realizāciju, un kārtību, kādā par minētajiem izdevumiem informē iestādi, kuras amatpersona pieņem nolēmumu par sodu.

⁶ Sal.: Kūtris G. 368. pants. Procesuālo izdevumu piedziņa. Grām.: Kriminālprocesa likuma komentāri. A daļa. Zinātniska monogrāfija prof. Kristīnes Stradas-Rozenbergas zinātniskā redakcijā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2019, 1020. lpp.

⁷ Turpat, 1019. lpp.

⁸ Turpat, 1020. lpp.

pusēs, ne visi šie procesuālie izdevumi vienmēr ir piedzenami,⁹ kā arī nepieciešams ievērot samērīguma principu, izvērtēt sodītās personas un personu, kas veic administratīvā pārkāpuma procesu, rīcības tiesiskumu un lietderību.¹⁰

Liela nozīme ir samērīguma principam.¹¹ Tostarp jāievēro, ka procesuālo izdevumu iekasēšanas izdevumus sedz persona, kas maksā procesuālos izdevumus (AAL 263. panta piektā daļa kopsakarā ar 260. panta pirmo daļu). Nevajadzētu būt tā, ka paredzamie iekasēšanas izdevumi ir lielāki nekā maksājami procesuālie izdevumi. Nozīme var būt arī procesuālo izdevumu un piemērotā naudas soda apmēram.

Piedzenamo procesuālo izdevumu apmērs vērtējams arī saistībā ar personas, kura veic administratīvā pārkāpuma procesu, un sodītās personas rīcību procesā. Nav piedzenami izdevumi, kas radušies iestādes vai amatpersonas neefektīvas, nelietderības vai prettiesiskas rīcības rezultātā.¹² Piemēram, ja par izdevumiem, kas radušies sakarā ar administratīvā pārkāpuma lietā izņemtās mantas un dokumentu nodošanu glabāšanā, glabāšanu, iznīcināšanu vai realizāciju, nav laicīgi informēta iestāde, kuras amatpersona pieņem nolēmumu par sodu, tad šādus izdevumus nepiedzen.

Ievērojot minēto, procesuālo izdevumu apmērs vērtējams gan nolēmuma par sodu pieņemšanas laikā, gan arī turpmāk administratīvā pārkāpuma procesā. Procesuālo izdevumu esība automātiski nenozīmē, ka sodītajai personai ir pienākums tos atlīdzināt pilnā apmērā.

2. Procesuālo izdevumu piedziņa

Nolēmums par administratīvā soda piemērošanu ir saistošs un obligāti izpildāms. Iestādei, kuras amatpersona sākotnēji pieņēmusi nolēmumu par sodu, ir pienākums organizēt un kontrolēt šā nolēmuma izpildi. Tas attiecas arī uz procesuālo izdevumu un piespiedu naudas izpildi (AAL 253., 255. un 260. pants). Tomēr, lemjot par procesuālo izdevumu atlīdzināšanas pienākumu un to piedziņu, rūpīgi izvērtējama attiecīgo lēmumu pieļaujamība un lietderība. Lai arī gramatiskā skatījumā AAL izpilde ir regulēta visai kategoriski, nevar ignorēt procesuālo izdevumu institūta mērķi un vispārējos tiesību principus.

Procesuālo izdevumu piedziņa nedrīkst radīt lielākus izdevumus nekā piedzenamo procesuālo izdevumu apmērs. Procesuālo izdevumu atlīdzināšanas pienākuma mērķis ir vērsts uz sabiedrības kopējā materiālā labuma neizšķērdēšanu jeb saprātīgu valsts (pašvaldības) resursu izmantošanu.¹³ Tā rezultātā daļa administratīvā pārkāpuma procesā iztērēto līdzekļu nonāk atpakaļ valsts (pašvaldības) budžetā.

Ikvienai valsts institūcijai ir pienākums nodrošināt, ka publiskas personas finanšu līdzekļi un manta tiek izmantota tiesiski un atbilstoši sabiedrības interesēm, kā arī novērst to izšķērdēšanu

⁹ Saskaņā ar Administratīvās atbildības likuma 76. panta otro daļu no valsts vai pašvaldības līdzekļiem procesuālos izdevumus sedz: 1) ja ar galīgo nolēmumu persona nav sodīta; 2) ja persona, no kuras tie ir piedzenami, ir maznodrošināta vai trūcīga; 3) par tulka darbu.

¹⁰ Vilcāns S. 10. nodaļa. Procesuālie izdevumi un to atlīdzināšana. Skaidrojumi. Grām.: Administratīvo pārkāpumu tiesības. Administratīvās atbildības likuma skaidrojumi. Sagatavojis autoru kolektīvs. E. Danovska un G. Kūtra zinātniskajā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2020, 271. lpp.

¹¹ Piemēram, Satversmes tiesa ir norādījusi, ka pienākums ievērot samērīguma principu nozīmē, ka iestādei un tiesai ikvienā gadījumā ir jāvērtē administratīvā pārkāpuma lietā izņemtās mantas glabāšanas izdevumu samērība, citstarp ņemot vērā personai piemēroto sodu, tās mantisko stāvokli, kā arī rīcību procesa virzībā un apsverot, vai vispār bija nepieciešams izņemt mantu turēt valsts rīcībā. Sk.: Satversmes tiesas 2018. gada 14. decembra sprieduma lietā Nr. 2018-09-0103 14.4. punkts.

¹² Vilcāns S. 10. nodaļa. Procesuālie izdevumi un to atlīdzināšana. Skaidrojumi. Grām.: Administratīvo pārkāpumu tiesības. Administratīvās atbildības likuma skaidrojumi. Sagatavojis autoru kolektīvs. E. Danovska un G. Kūtra zinātniskajā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2020, 272. lpp.

¹³ Tas nav vienīgais procesuālo izdevumu institūta mērķis. Pienākums atlīdzināt procesuālos izdevumus arī attur personu no procesa tālāko stadiju (posmu) nepamatotas ierosināšanas, nodrošina tiesu sistēmas efektivitāti un tādējādi arī citu cilvēku tiesību aizsardzību. Plašāk sk.: Satversmes tiesas 2018. gada 14. decembra sprieduma lietā Nr. 2018-09-0103 13. punkts; likumprojekta "Administratīvo pārkāpumu procesa likums" (Nr. 1160/Lp11) sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums ([anotācija](#)).

un nelietderīgu izmantošanu.¹⁴ Turpretī procesuālo izdevumu automātiska piedziņa, proti, neatkarīgi no piedzenamās summas lieluma, var radīt nelietderīgu publiskas personas resursu izlietojumu (piemēram, ievērojot cilvēkstundas, kas nepieciešamas, lai pieņemtu attiecīgus lēmumus un sagatavotu visu nepieciešamo informāciju).¹⁵ Piedzenamo procesuālo izdevumu apmērs katrā gadījumā samērojams ar visiem izdevumiem, kas rodas saistībā ar to piedziņu.¹⁶ Atsevišķa lēmuma par procesuālo izdevumu piedziņu¹⁷ gadījumā jāievēro, ka šo lēmumu ir iespējams arī pārsūdzēt.

Ievērojot minēto, procesuālo izdevumu automātiska piedziņa, nevērtējot tās ietekmi uz publiskas personas līdzekļiem, neatbilst procesuālo izdevumu institūta mērķim un pienākumam novērst publiskas personas mantas un finanšu līdzekļu izšķērdēšanu un nelietderīgu izmantošanu.

Salīdzinājumam minama likuma "Par nodokļiem un nodevām" 26. panta 6.¹ daļa, kur ir noteikts, ka nokavēto nodokļu maksājumu piedziņu, izņemot muitas nodokli un citus līdzvērtīgus maksājumus, neuzsāk, ja piedzenamā parāda kopsumma nav lielāka par 15 *euro*.¹⁸ Šajā pantā minēto summu (precīzāk – šīs summas noteikšanas kritērijs)¹⁹ var izmantot kā atskaites punktu, lemjot par procesuālo izdevumu piedziņu. Tomēr jāievēro, ka minētā summa tika aprēķināta 2012. gadā un administratīvā pārkāpuma procesā ir atšķirīga piedziņas kārtība, kā arī izdevumu apmērs²⁰ dažādās iestādēs var atšķirties.

3. Piemērošanas prakse

Iestādei, kuras amatpersonas veic administratīvā pārkāpuma procesu, un iestādei, kura organizē un kontrolē nolēmuma par sodu izpildi, ir pienākums nodrošināt vienlīdzības principam atbilstošu, stabilu un paredzamu tiesību normu piemērošanas praksi. Lai to sasniegtu, iespējams izmantot dažādus instrumentus – izglītojošus pasākumus, iekšējos normatīvos aktus vai nesaistoša rakstura materiālus (rokasgrāmatas, labās prakses apkopojumus, vadlīnijas u. tml.).

Ja izdod iekšējos normatīvos aktus, tad ir jāizvēlas, kāda veida iekšējo normatīvo aktu izdot. Piemēram, iekšējais normatīvais akts par ārējo normatīvo aktu vai vispārējo tiesību principu piemērošanu ir instrukcija. Piešķirtās rīcības brīvības izmantošanu regulē ieteikumi. Savukārt iekšējie noteikumi vairāk attiecas uz iestādes darbību kā tādu (Valsts pārvaldes iekārtas likuma 73. pants).²¹

Iestāde iekšējā normatīvajā aktā var un tai pat vajadzētu noteikt procesuālo izdevumu apmēru (summu), sākot no kura iestāde pieņem lēmumu par procesuālo izdevumu atlīdzināšanas pienākumu vai piedziņu. Tāpat ieteicams izdot iekšējo normatīvo aktu vai sagatavot skaidrojošus

¹⁴ Publiskas personas finanšu līdzekļu un mantas izšķērdēšanas novēršanas likuma 1., 2. un 3. pants.

¹⁵ Sal.: Likumprojekta "Grozījumi likumā "Par nodokļiem un nodevām"" (Nr. 303/Lp11) sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums ([anotācija](#)).

¹⁶ Sal.: Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2015. gada 31. marta sprieduma lietā Nr. SKA-75/2015 11. punkts.

¹⁷ Administratīvās atbildības likuma 158. pants noteic: "Ja informācija par piedzenamiem procesuālajiem izdevumiem kļūst zināma pēc tam, kad pieņemts lēmums par soda piemērošanu, amatpersona pieņem atsevišķu lēmumu par šo procesuālo izdevumu piedziņu. Šo lēmumu var pārsūdzēt saskaņā ar kārtību, kādā pārsūdz lēmumu administratīvā pārkāpuma lietā."

¹⁸ Šāda norma tika iekļauta likumā "Par nodokļiem un nodevām" ar 2012. gada 13. decembra likumu "Grozījumi likumā "Par nodokļiem un nodevām"".

¹⁹ Likumprojekta "Grozījumi likumā "Par nodokļiem un nodevām"" (Nr. 303/Lp11) sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojums ([anotācija](#)).

²⁰ Lai noteiktu tiešās un netiešās izmaksas, kas rodas iestādei procesuālo izdevumu piedziņā, daļēji varētu izmantot arī Ministru kabineta 2011. gada 3. maija noteikumos Nr. 333 "Kārtība, kādā plānojami un uzskaitāmi ieņēmumi no maksas pakalpojumiem un ar šo pakalpojumu sniegšanu saistītie izdevumi, kā arī maksas pakalpojumu izcenojumu noteikšanas metodika un izcenojumu apstiprināšanas kārtība" minētos kritērijus.

²¹ Plašāk par iekšējo normatīvo aktu veidiem skatīt: Jarinovska K. Iekšējie normatīvie akti: administratīvā prakse un ceļš uz tiesisku valsti. *Jurista Vārds*, 09.01.2007., Nr. 2; Briede J., Danovskis E., Kovaļevska A. Administratīvās tiesības. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2021, 15.-17. lpp.; Administratīvā procesa likuma komentāri. A un B daļa. Sagatavojis autoru kolektīvs. Dr. iur. J. Briedes zinātniskajā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2013, 66.-69., 260.-265. lpp.

materiālus par to, kādos gadījumos pieņemams AAL 158. pantā minētais lēmums par procesuālo izdevumu atlīdzināšanu pēc tam, kad jau ir pieņemts lēmums administratīvā pārkāpuma lietā. Ne mazāk nozīmīgs jautājums ir arī pats procesuālo izdevumu atlīdzināšanas pienākums, proti, kādos gadījumos un kādā apmērā sodītajai personai būtu nosakāms pienākums atlīdzināt procesuālos izdevumus. Šajos jautājumos likumā nekad nebūs un nav iespējams detalizēts regulējums ikvienai situācijai. Līdz ar to tiesisko attiecību taisnīgs noregulējums ir īpaši atkarīgs no tiesību piemērotāja.

Valsts sekretāra vietniece
tiesību politikas jautājumos

A. Smiltēna